

TAL TECH

ÕIGUSLOOMEJURISTIDE KOOLITUS: INFOTEHNOLOOGIAÕIGUS ANDMEKAITSEÕIGUSE VAATES

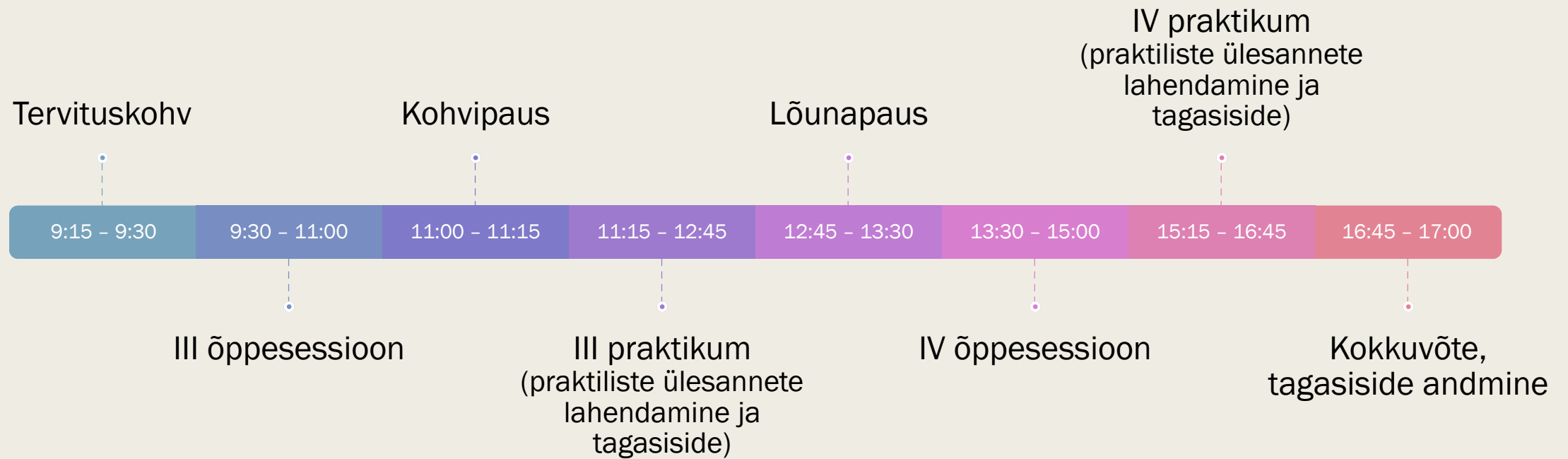
Kärt Salumaa-Lepik

04.09.2020

Tänase koolitussessiooni teemad

1. Isikuandmed uuringutes (sh eriliigiliste isikuandmete ja ärisaladuse kasutamine teadustöös, ministeeriumide tellitavates uuringutes isikuandmete töötlemine, eetikakomiteed, Andmekaitse Inspektsiooni loamenetlus, Statistikaamet ja isikuandmete töötlemine statistika koostamiseks)
2. Proaktiivsete teenuste õiguslikud raamid (sh andmeaidad-andmelaod-andmekogud, suurandmete töötlemine, proaktiivsete teenuste reguleerimine andmekaitse aspektist)

NB! Kui midagi jääb arusaamatuks, küsige palun julgelt täiendavaid küsimusi! ☺

Ajakava (koolitussessiooni II päev)

I teema – isikuandmed uuringutes

Isikuandmete kaitse seadus § 6 (1/2)

§ 6. Isikuandmete töötlemine teadus- ja ajaloouuringu ning riikliku statistika vajadusteks

(1) Isikuandmeid võib andmesubjekti nõusolekuta teadus- või ajaloouuringu või riikliku statistika vajadusteks töödelda eelkõige pseudonüümitud või samaväärset andmekaitse taset võimaldaval kujul.

Enne isikuandmete üleandmist teadus- või ajaloouuringu või riikliku statistika vajadustel töötlemiseks asendatakse isikuandmed pseudonüümitud või samaväärset andmekaitse taset võimaldaval kujul andmetega.

(2) Depseudonüümimine või muu viis, millega isikut mittetuvastavad andmed muudetakse uuesti isikut tuvastavaks, on lubatud ainult täiendavate teadus- või ajaloouuringute või riikliku statistika vajadusteks. Isikuandmete töötleja määrab nimeliselt isiku, kellel on juurdepääs depseudonüümimist võimaldavatele andmetele.

(3) Teadus- või ajaloouuringu või riikliku statistika vajadusteks andmesubjekti nõusolekuta tema kohta käivate andmete töötlemine andmesubjekti tuvastamist võimaldaval kujul on lubatud üksnes juhul, kui on täidetud järgmised tingimused:

- 1) pärast tuvastamist võimaldavate andmete eemaldamist ei ole andmetöötluste eesmärgid enam saavutatavad või neid oleks ebamõistlikult raske saavutada;
- 2) teadus- või ajaloouuringu või riikliku statistika tegija hinnangul on selleks ülekaalukas avalik huvi;
- 3) töödeldavate isikuandmete põhjal ei muudeta andmesubjekti kohustuste mahtu ega kahjustata muul viisil ülemäära andmesubjekti õigusi.

NB!

Üheaegselt
peavad
täidetud olema
kõik
tingimused!

Isikuandmete kaitse seadus § 6 (2/2)

§ 6. Isikuandmete töötlemine teadus- ja ajaloouuringu ning riikliku statistika vajadusteks

(4) Kui teadus- või ajaloouuring põhineb **eriliiki isikuandmetel**, siis kontrollib **asjaomase valdkonna eetikakomitee** enne käesolevas paragrahvis sätestatud tingimuste täitmist. Kui teadusvaldkonnas puudub eetikakomitee, siis kontrollib nõuete täitmist **Andmekaitse Inspeksioon**. Rahvusrhiivis säilitatavate isikuandmete suhtes on eetikakomitee õigused **Rahvusrhiivil**.

(5) Käesoleva seaduse tähenduses loetakse teadusuuringuks ka täidesaatva riigivõimu analüüsid ja uuringud, mis tehakse poliitika kujundamise eesmärgil.

Nende koostamiseks on täidesaatval riigivõimul õigus teha päringuid teise vastutava või volitatud töötleja andmekogusse ning töödelda saadud isikuandmeid. **Andmekaitse Inspeksioon** kontrollib enne nimetatud isikuandmete töötlemise algust käesolevas paragrahvis sätestatud tingimuste täitmist, välja arvatud juhul, kui poliitika kujundamiseks tehtava uuringu eesmärgid ja isikuandmete töötlemise ulatus tulenevad õigusaktist.

(6) Kui isikuandmeid töödeldakse teadus- või ajaloouuringu või riikliku statistika eesmärgil, võib vastutav või volitatud töötleja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2016/679 artiklites 15, 16, 18 ja 21 sätestatud andmesubjekti õigusi piirata niivõrd, kuivõrd nende õiguste teostamine tõenäoliselt muudab võimatuks teadus- või ajaloouuringu või riikliku statistika eesmärgi saavutamise või takistab seda oluliselt.

Teadusuuring IKS
tähenduses =
täidesaatva võimu
poliitika kujundamise
eesmärgil tehtavad
analüüsid ja uuringud

Eriliigilised isikuandmed - legaaldefiniitsioon

GDPR art 9(1) kohaselt loetakse eriliiki isikuandmeteks:

- isikuandmeid, millest ilmneb rassiline või etniline päritolu, poliitilised vaated, usulised või filosoofilised veendumused või ametiühingusse kuulumine, geneetilisi andmeid, füüsilise isiku kordumatuks tuvastamiseks kasutatavaid biomeetrilisi andmeid, terviseandmeid või andmeid füüsilise isiku seksuaalelu ja seksuaalse sättumuse kohta.
- Eriliigilised isikuandmed = “delikaatsed isikuandmed” vana IKS tähenduses

Isikuandmete kaitse nõuete kohaldumise teadustöös

- NB! Anonüümsed andmed pole isikuandmed ning neile ei kohaldata ka isikuandmete kaitse normistikku!
- Soovides teadustööd läbi viia anonüümsete andmetega ning andmekaitserreegleid kõrvale jättes, tuleb alati hinnata, kas teadustöö ikkagi viiakse läbi anonüümsete andmetega või mitte.

Vt ÜM art 4(1) “isikuandmed” mõiste, WP29 arvamus nr 05/2014 anonüümimistehnicate kohta (NB! kirjutatud vana andmekaitse direktiivi 95/46/EÜ valguses).

“If you intend to anonymise the data you collect for use in your research project, the timing of the anonymisation process is paramount.

You are collecting ‘anonymised’ data only if the anonymisation happens at the point and time at which the data are collected from the research subject, so that no personal data are actually processed.

If anonymisation takes place at a later stage, e.g. you intend to remove personally identifiable information during the transcription of audio recordings or at the point at which survey data are fed into a database, the raw data are still personal data and your proposal must include provisions for their protection up until the point at which they are deleted or rendered anonymous.”

Isikuandmed uuringutes

- Alates 15. jaanuarist 2019 kuuluvad isikuandmete kaitse seaduse (IKS) reguleerimisalasse poliitikakujundamise eesmärgil tehtavad uuringud ning teadus - või ajaloo uuringud, mille all peetakse silmas teadustegevuse eesmärgil läbiviidavaid uuringuid teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse (TAKS) mõistes.
- Lisaks reguleerib seadus uuringud riikliku statistika vajaduseks (riikliku statistika seadus - RStS).
- Teadusuuringu läbiviijal tuleb esmalt analüüsida, kas ja millisel õiguslikul alusel hakatakse soovitud isikuandmeid koguma ning töötleva.
- Kui õiguslik alus puudub, ei tohi teadusuuringu jaoks isikuandmeid (sh eriliigilisi isikuandmeid) koguda/töödelda.

Allikas: Andmekaitse Inspeksioon <https://www.aki.ee/et/eraelu-kaitse/isikuandmed-uuringutes>

Isikuandmed uuringutes

Teadusuuringu tegemise õiguslikuks aluseks saab eelkõige olla, kas:

1. isiku nõusolek,
2. avalikes huvides oleva ülesande täitmine (seadus) või
3. eraõigusliku teadusuurija puhul lisaks veel õigustatud huvi.

- Seaduses märgitud juhtudel on vaja taotleda uuringu läbiviimiseks luba. Vastav luba tuleb taotleda kas teadusvaldkonna eetikakomiteelt või Andmekaitse Inspektsioonilt.
- Teatavatel juhtudel tuleb luba taotleda nii eetikakomiteelt kui Andmekaitse Inspektsioonilt.
- NB! Sellisteks juhtudeks on poliitikakujundamise uuringud eriliigiliste isikuandmetega.

Allikas: Andmekaitse Inspektsioon <https://www.aki.ee/et/eraelu-kaitse/isikuandmed-uuringutes>

Millal on vaja Andmekaitse Inspektsioonilt luba taotleda?

- AKI luba on vaja taotleda, kui asutus viib läbi poliitikakujundamise uuringu ning selleks tehakse päringuid teise vastutava või volitatud töötleja andmekogusse või kasutatakse teise vastutava või volitatud töötleja vastutusalas olevaid andmete kogumeid.
- Kui poliitikakujundamise uuring viiakse läbi eriliigiliste isikuandmetega, peab olema enne AKI-lt loa taotlemist saadud luba eetikakomiteelt.
- Kui asutus tellib poliitikakujundamise eesmärgil tehtava uuringu, siis on asutus tellijana vastutav töötleja. Uuringufirma, kes asutuse tellimusel uuringut läbi viib, on volitatud töötleja. Uuringu taotlusvormi peab allkirjastama vastutav töötleja.
- Luba on vaja taotleda, kui eriliigilisi isikuandmeid sisaldav uuring viiakse läbi teadusvaldkonnas, kus puudub eetikakomitee. Tavapäraste isikuandmetega tehtavad uuringud ei vaja Andmekaitse Inspektsiooni luba.

Allikas: Andmekaitse Inspektsioon <https://www.aki.ee/et/eraelu-kaitse/isikuandmed-uuringutes>

Teadusuuringu jaoks AKI-lt loa taotlemiseks vajalik vorm on leitav: <https://www.aki.ee/et/teenused-poordumisvormid/luba-uuringuteks>

Loa taotlemine

Millal on vaja eetikakomitee luba taotleda?

- Luba on vaja taotleda, kui uurija viib läbi teadusuuringut eriliigiliste isikuandmetega. Loa taotlus tuleb teha teadusvaldkonna eetikakomiteele.

Millal ei ole vaja teadusuuringuks luba taotleda?

- Luba ei ole vaja taotleda, kui isikuandmeid töödeldakse teadusuuringus isiku nõusolekul. Kuid sellisel juhul rakendub isikuandmete töötlemisele üldine andmekaitse regulatsioon.
- Luba ei ole vaja taotleda, kui teadusuuring viiakse läbi umbisikustatud (anonüümsete) andmetega (st isik on tähistatud tunnusega, mis ei võimalda teda tuvastada), siis neid andmeid ei loeta seaduse mõistes isikuandmeteks. Kuid teatavatel juhtudel on vaja luba isikuandmete umbisikustamiseks, näiteks siis, kui eriliigilisi andmeid umbisikustab inimene.

OTSUS

isikuandmete töötlemisest teadusuuringuks

nr 2.2.-1/20/8

Otsuse tegija	Andmekaitse Inspektsiooni vaneminspektor Signe Kerge (peadirektori volitusel)
Otsuse tegemise aeg ja koht	Tallinnas, 26.06.2020
Taotluse esitamise aeg	10.06.2020
Taotluse esitaja	Marika Priske kantsler Sotsiaalministeerium e-post: Tiina.Linno@sm.ee

RESOLUTSIOON:

1. Isikuandmete kaitse seaduse § 6 lõige 5 alusel otsustan anda luba andmesubjektide nõusolekuta isikuandmete töötlemiseks uuringus „Noortegarantii tugisüsteemi (edaspidi NGTS) rakendamise mõju ja tulemuslikkuse analüüs Sotsiaalministeeriumile“ 10.06.2020 taotluse tingimustel, lisades ja mahus.
2. Sotsiaalministeeriumil esitada algandmete hävitamisakt peale uuringu eesmärgi saavutamist (vastavalt taotluse punktile 7).

VAIDLUSTAMISVIIDE:

Otsuse peale on võimalik esitada 30 päeva jooksul vaie haldusmenetluse seadustiku § 71 lõikes 1 sätestatud korras või esitada kaebus halduskohtule halduskohtumenetluse seadustiku § 7 lõikes 1 sätestatud korras.

AKI
LOAOTSUS -
NÄIDE

TAOTLUSE ESITAJA SELETUS ja KINNITUSED:

Isikuandmete töötlemise eesmärk:

Eestis on 2019. aasta seisuga ca 12 000 noort vanuses 16-26, kes ei õpi, ei tööta ega osale koolitusel. Sealjuures on probleemiks, et põhjuseta mitteaktiivseid noori, sh noori, kes ei õpi, kes ei tööta ega osale väljaõppes ega koolitustel (nn NEET (not in education, employment or training) noori) ei aktiveerita piisavalt, sest suures osas on info mitteaktiivsetest noortest vähene või puudub üldse. KOV spetsialistid ei oma piisavat ülevaadet mitteaktiivsetest noortest oma piirkonnas, mistõttu ei saa noori aktiveerivaid tegevusi efektiivselt sihitada. Probleemi lahenduseks loodi Sotsiaalministeeriumi poolt noortegarantii tugisüsteem. Noortegarantii tugisüsteemi IT-lahenduse abil kuvatakse selleks soovi avaldanud KOV-i juhtumikorraldajale nimekiri potentsiaalselt tuge vajavatest noortest koos noore kontaktandmetega. Registritest saadav info aitab abivajaduse selgitamist paremini sihitada ja keskenduda neile noortele, kes suurema tõenäosusega riigipoolset tuge vajavad, ning jätta KOV-i töölaualt kõrvale need noored, kes on juba tegevusega hõivatud (nt õpivad, käivad tööl, on töötuna arvel jms).

Selleks, et saada teada, milline on NGTS rakendamise perioodi arvesse võttes NGTS asjakohasus, tulemuslikkus, kulutõhusus ja jätkusuutlikkus ning milliseid muudatusi tuleks NGTS parendamiseks, tööturu- ja noortevaldkonna poliitika kujundamiseks ja NGTS jätkamiseks teha, viiakse läbi Euroopa Sotsiaalfondist meetme „Tööturuteenused tagamaks paremaid võimalusi hõives osalemiseks“ tegevuse „Noortegarantii tugisüsteemi arendamine ja testimine“ mõju ja tulemuslikkuse analüüs.

AKI LOAOTSUS - NÄIDE

Analüüsi eesmärgi saavutamiseks on vaja koguda nii kvalitatiivseid kui ka kvantitatiivseid andmeid ja teostada nende analüüs.

Kvalitatiivanalüüsi eesmärgiks on NGTS asjakohasuse ja jätkusuutlikkuse hindamine. Analüüsi teostamiseks viiakse läbi 15 personaalintervjuud NGTS teenuses osalenud ning 4 teenusest keeldunud noorega. Kuna inimeste kontaktandmed muutuvad kiiresti, tuleb nende valimibaaside isikutele Rahvastikuregistrist isikukoodide põhjal lisada kõige viimase, intervjuude eelse seisuga kontaktandmed, et uuringu piiratud ajakava arvestades oleks võimalik nendega kiirelt ühendust võtta ja vajalik arv vastajaid leida. Intervjuude läbiviimise eesmärk on eelkõige teada saada, milline on teenuses osalenud noorte kogemus ning miks on osad noored teenuse kasutamisest keeldunud.

Analüüsi kvantitatiivosa üheks eesmärgiks on hinnata NGTS tulemuslikkust ja kulutõhusust. Seejuures on oluline hinnata teenuses osalenud abivajavate noorte töötamist (s.h tulusaamist) ja hariduses osalemist. NGTS kulutõhususe hindamise eesmärgil võrreldakse selleks omavahel NGTS-is osalenud ja mitte-osalenud abivajavaid noori. Kulu-tulu analüüs on Sotsiaalministeeriumile vajalik, et hinnata, kuivõrd kulutõhus on NGTS senine rakendamine olnud riigile ja kohalikule omavalitsusele. Selleks tuleb ühendada mõlema analüüsitava rühma andmed isikukoodide kaudu Eesti Maksu- ja Tolliameti ning Haridus- ja teadusministeeriumi (HTM) Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) andmetega, mis kirjeldavad NGTS teenusesaajate reaalsel töötamist ja hariduses osalemist.

AKI LOAOTSUS - NÄIDE

Isikuandmete vastutav töötleja: Sotsiaalministeerium
Töötlemiskoha aadress: Suur-Ameerika 1, 10122 Tallinn

Töödeldavate andmete koosseis: SKA – STAR, SIM – RR, EMTA, HTM - EHIS (vt detailsemat andmekoosseisu loaotsusest AKI dokumendiregistris: otsus nr 2.2.-1/20/8)

Isikuandmete allikad:

- Sotsiaalkindlustusamet (Sotsiaalteenuste ja – toetuste andmeregister STAR)
- Siseministeerium (Rahvastikuregister)
- EMTA (Töötamise register TÖR; Tulu- ja sotsiaalmaksu, kohustusliku kogumispensioni akse ja töötuskindlustusmakse deklaratsioon TSD)
- HTM (Eesti Hariduse Infosüsteem EHIS)

Isikute kategooriad, kelle andmeid töödeldakse ning valimi suurus:

NGTS osalenud ja teenusest keeldunud noored (valim kokku 190 isikut).

NGTS potentsiaalsed vajajad üle Eesti (üldpopulatsioon, kõik KOV-id – valim 15 690 isikut)

NGTS teenuse sihtrühm (nelja seire üldkogum, pilootprojektis osalenud KOV-id – valim 23 835 isikut)

NGTS teenusesaajate sihtrühm (abivajavad noored, pilootprojektis osalenud KOV-id – valim kuni 4300 isikut)

Need vastuvõtjad või vastuvõtjate kategooriad, kellele andmed võidakse avalikustada: ei ole.

Andmete kavandatav edastamine kolmandatesse riikidesse: ei ole

Taotleja kinnituste kohaselt: Teadusuuringu tulemus esitatakse teadusliku üldistusena, isikuid tuvastada ei ole võimalik.

AKI LOAOTSUS - NÄIDE

AKI LOAOTSUS - NÄIDE

ANDMEKAITSE INSPEKTSIOONI PÕHJENDUSED ja SELGITUSED:

Isikuandmete kaitse seaduse § 6 lõige 5 sätestab, et isikustatud andmetega poliitikakujundamise uuringu läbiviimiseks peab olema Andmekaitse Inspektsiooni eelnev luba. Oleme nõus, et pärast isikute tuvastamist võimaldavate andmete eemaldamist oleks andmetöötamise eesmärkide saavutamine ebamõistlikult raske. Taotluse esitaja on hinnanud ja välja toonud ülekaaluka avaliku huvi ning kinnitanud, et töödeldavate isikuandmete põhjal ei muudeta isikute kohustuste mahtu ega kahjustata muul viisil ülemääraselt andmesubjektide õigusi.

Andmekaitse Inspektsiooni luba isikuandmete töötlemiseks uuringus kehtib tingimustel, mis on inspektsioonile 10.06.2020 esitatud taotluses ning lisamaterjalides kajastatud.

Kui uuringu loa taotluses esitatud tingimused muutuvad, tuleb sellest Andmekaitse Inspektsiooni teavitada.

Lugupidamisega

Loakohustuse olemasolu

- “Välja tuleb tuua, et eetikakomitee või Andmekaitse Inspektsiooni luba ei ole vaja, kui esmalt andmed pseudonüümitakse või anonüümitakse. See tähenda, et isikut mittetuvastavale kujule viimine ei vaja eraldi luba. Luba on vaja siis, kui kogu analüüs põhineb jooksvalt andmesubjekti tuvastada lubavatel isikuandmete eriliikidel. Oluline on ka märkida, et eelnev loakohustus ei hõlma ajaloouringuid või riikliku statistika vajadusteks koostatavaid analüüse.”

IKS seletuskiri lk 15

Vt lisaks Pormeister, Kärt (2019). Uus isikuandmete kaitse seadus ja isikuandmed teaduses: kolm näidet probleemsest õigusloomest. *Juridica*, 4, 239–251 (al lk 244)

Teadusuuring IKS tähenduses

=

täidesaatva
riigivõimu poliitika
kujundamise
eesmärgil
tehtud
uuring

- Kui täidesaatva riigivõimu poliitika kujundamise eesmärgil tehakse päringuid teise vastutava või volitatud töötleja andmekogusse või kasutatakse teise vastutava või volitatud töötleja vastutusalas olevaid andmete kogumeid, siis tuleb küsida Andmekaitse Inspektsiooni luba.
- Teise vastutava või volitatud töötleja andmekoguna peetakse silmas olukorda, kus näiteks üks ministeerium soovib teise ministeeriumi käest saada andmeid, et koostada taustamaterjali mõne eelnõu koostamiseks. Samuti on see oluline, et koostada näiteks eelnõu seletuskirjades olevaid mõjuanalüüse.

- NÄIDE poliitika kujundamise eesmärgil tehtavast teadusuuringust:

sisserände piirarvu töörühmal oli vaja analüüsida, kui palju on viimase paari aasta jooksul nii sisserändajad üldse kui ka sisserände piirarvu alusel tööle tulnud inimesed riigile tulu- ja sotsiaalmaksu maksnud, näitamaks nende rolli Eesti majanduses ja tööjõuturul. Vastavas uuringus pidid andmeid vahetama kaks valitsusasutust, sest teave töö- ja elamislubade (1) ning laekunud maksude (2) kohta asub **eri andmekogudes**. Kuigi uuringu tulemused on anonüümitud kujul ja üldistatud, tuleb selle läbiviimiseks kasutada isikustatud kujul andmeid.

Mida arvestada nõusoleku alusel läbiviidava teadusuuringu tegemisel?

- Kui teadusuuring viiakse läbi isiku nõusolekul, siis peab nõusoleku vorm vastama isikuandmete kaitse üldmääruse nõuetele.

See tähendab, et nõusolekus peavad olema:

- selgelt määratletud andmed, mille töötlemiseks luba antakse,
- andmete töötlemise eesmärk ning isikud, kellele andmete edastamine on lubatud,
- andmete kolmandatele isikutele edastamise tingimused ning
- andmesubjekti õigused tema isikuandmete edasise töötlemise osas.

- Vaikimist või tegevusetust nõusolekuks ei loeta.
- Nõusolek võib sealjuures olla osaline ja tingimuslik.

Allikas: <https://www.aki.ee/et/eraelu-kaitse/isikuandmed-uuringutes>

Asutati Eesti Bioeetika ja Inimuuringute Nõukogu

EBINi asutamisega selgines mitmeid korralduslike küsimusi seoses eriliigiliste andmetega teadusuuringute läbiviimisel. EBINi loomisega ühendati ka varasemalt Sotsiaalministeeriumi juures tegutsenud biomeditsiiniliste ja inimuuringu eetikaga tegelenud komiteed.

2019. a oktoobris
asutati Eesti
Bioeetika ja
Inimuuringute
Nõukogu (EBIN)

Kuvatõmmis: <https://aastaraamat.aki.ee/>

Eetikakomitee regulatsioon EBIN näitel

EBINi tegevust reguleerivad:

- sotsiaalministri 24.09.2019 määrus nr 60 „Uuringueetika komitee moodustamine, selle töökord, liikmete arv ja määramise kord ning uuringu taotluse läbivaatamise tasumäärad“

(kehtestatud [inimgeeniuringute seaduse](#) § 29 lõike 5 ja [tervishoiuteenuste korraldamise seaduse](#) § 59⁴ lõike 6 alusel)

- sotsiaalministri 9.10.2019 käskkiri nr 64 "Eesti bioeetika ja inimuuringute nõukogu moodustamine, ülesanded ja töökord".

EBIN - tegevus

Kokkuvõtlikult on EBINi ülesanne eetikakomiteena menetleda teadusuuringute taotlusi nii geenivaramust kui e-tervisest pärinevate isikuandmete töötlemiseks.

EBIN:

- annab hinnangu geenivaramu andmete töötlemisele vastavalt inimgeeniuuringute seaduses (IGUS) sätestatud tingimustel ja korras (NB! IGUS ptk 4 “Andmekaitse”, IGUS § 22(1) “Geenivaramu andmete töötlemine peab vastama andmekaitse kõrgeimale standardile.”);
- annab hinnangu tervise infosüsteemist (TIS, e-tervis) teadusuuringu või statistika vajadusteks isikuandmete väljastamise vajalikkusele ja põhjendatusele;
- hindab uuringu vastavust IKS §-s 6 toodud tingimustele, eetiliste riskide suurust, uuringu läbiviija tausta, leides tasakaalu põhiõiguste kaitse ja uuringu otstarbekuse vahel.

Eellugu: Seni toimus bioetika ja inimuuringute hindamine kahes etapis, kus kõigepealt hindas uuringut eetikakomitee ning seejärel Andmekaitse Inspeksioon. Eesti bioetika ja inimuuringute nõukogu loomise ja sinna täiendavate kompetentside kaasamisega hakati teadusprojekte hindama ühes etapis ning teadusprojektidele hinnangute saamine muutus sellega kiiremaks.

Teised eetikakomiteed - näited

- Tervise Arengu Instituudi inimuuringute eetikakomitee
- Ülikoolide juures tegutsevad eetikakomiteed

(TTÜ eetikakomitee, Tartu Ülikooli inimuuringute eetika komitee, Tallinna Ülikooli eetikakomitee)

- Organisatsioonipõhised eetikakomiteed

(Eesti Arstide Liidu eetikakomitee, Tallinna Lastehaigla eetikakomitee, Tartu Ülikooli Kliinikumi eetikakomitee, Põhja-Eesti Regionaalhaigla eetikanõukogu)

Teaduseetika süsteem Eestis

- Hetkel veel palju nn “halle alasid”, praegu killustunud süsteem vajab veel arendamist
- “Eesti on üks väheseid riike Euroopa teadusruumis, kus puudub riiklikult reguleeritud või vähemalt kokku lepitud teaduseetika küsimustega tegelemise süsteem, mis paneks paika teemaga seotud õiguslikud alused, korralduse ja järelevalve. „Süsteemi üksikud osad on Eestis küll olemas, näiteks eetikakomiteed, TÜ eetikakeskus, hea teadustava, kuid need ei moodusta tervikut,” avas probleemi olemust Eesti Teadusagentuuri uurimistoetuste osakonna juhataja Siret Rutiku. Ta lisas, et **puudu on riiklik institutsioon, mis tagaks kooskõla ja järelevalve.** „See raskendab Eestis nõuetele vastava teadustöö tegemist, pärsib Eesti teadlaste rahvusvahelist konkurentsivõimet, takistab Eesti osalemist rahvusvahelistes koostöövõrgustikes ning ohustab seega meie teaduse kvaliteeti ja mainet,” selgitas Rutiku.”
- „Poliitiliselt sõltumatu teaduseetikat koordineeriva üksuse loomine on vajalik ka selleks, et oleks võimalik luua Eesti teaduseetika voliniku ametikoht ja osaleda Euroopa Liidu teaduseetika edendamises,” ütles Rutiku, lisades, et kui Eesti selle ameti osas kokkuleppele ei jõua, on oht jääda ilma Euroopa Liidu teaduseetika arendustööst ja koostöövõimalustest.
- Vt lisaks “Teaduseetika järelevalve ja toetamise riikliku süsteemi loomine Eestis 2020”, https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2020/01/Teaduseetika-uuringu-l%C3%B5pparuanne_20.01.20-1.pdf

Eetikakomiteede tegevuse korraldamine – soovitused tulevikuks, mida õigusloome perspektiivist arvestada

S1: Kokkulepe eetilise kooskõlastuse vajalikkusest – kokku tuleks leppida, millised uuringud vajavad eetikakomitee kooskõlastust.

- Siin saab aluseks võtta Soome näite, kus üleriiklik kokkulepe saavutati ilma seda seadusega reguleerimata. Muuhulgas tuleks kokku leppida, kas eetikakomitee kooskõlastust vajavad ka riiklikud rakendusuringud, mis uurivad näiteks haavatavaid sihtrühmi, kas tudengitööd vajavad eetilist kooskõlastust ning kui jah, kas seda peaksid andma eetikakomiteed.
- Sellest lähtuvalt saab kokku leppida, milliseid eetikakomiteesid ja kui palju on Eestis vaja, kus need peaksid asuma (ministeeriumide või teiste institutsioonide juures) ning kas nad peaksid olema regionaalsed või teemapõhised. Läbi tuleks mõelda, kuidas tagada eetikakomiteede töö läbipaistvus ja sõltumatus, õiglane rahastamine riigi poolt ning teadlaste ja muude sihtrühmade nõustamine.

S2: Eetikakomiteede ühise sekretariaadi loomine ja spetsialiseerumine – töö keskseks koordineerimiseks.

Statistikaamet

- Statistikaamet on Rahandusministeeriumi valitsemisalas tegutsev valitsusasutus, mis teeb riiklikku statistikat ja töötleb isikuandmeid riikliku statistika tegemiseks tulenevalt riikliku statistika seadusest.
- Statistiline eesmärk isikuandmete töötlemisel tähendab kõiki isikuandmete kogumise ja töötlemise toiminguid, mis on vajalikud statistikauuringuteks või statistika koostamiseks.
- Koostatud statistikat on võimalik edasi kasutada muul eesmärgil, mh ka teadusuuringute läbiviimise eesmärgil. Statistiline eesmärk isikuandmete töötlemisel eeldab, et töötlemise tulemus ei ole isikuandmed, vaid koondandmed.
- Tulemust või isikuandmeid ei kasutata ühtegi konkreetset füüsilist isikut puudutavate meetmete või otsuste toetamiseks, vaid laiemalt.
- Riikliku statistika seadus (RStS) kohustab Statistikaametit riikliku statistika tegemiseks kogutud andmeid kasutama ainult riikliku statistika tegemiseks.

Riikliku statistika seadus (RStS)

§ 31. Isikuandmete kasutamine riikliku statistika tegemisel

- (1) Riikliku statistika tegijal on õigus riikliku statistika tegemisel kasutada isikuandmeid Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) (ELT L 119, 04.05.2016, lk 1–88) ja isikuandmete kaitse seaduses ettenähtud alustel ja korras, arvestades käesolevas seaduses sätestatud erisusi.
- (2) Riikliku statistika tegija ei pea teavitama isikut tema isikuandmete kasutamisest riikliku statistika tegemisel.
- (3) Riikliku statistika tegemisel kogutud andmetele ei laiene andmesubjekti õigus nõuda nende andmete parandamist või kustutamist.
- (4) Riikliku statistika tegemisel kogutud andmetele ei laiene andmesubjekti õigus piirata nende andmete töötlemist.
[RT I, 15.03.2019, 2 - jõust. 01.04.2019]

Statistikaamet ja isikuandmete töötlemine

- Riikliku statistika tegemisel moodustatavad andmestikud ja statistilised registrid ei ole andmekogud avaliku teabe seaduse tähenduses (RStS § 6 lg 3).
- RStS kohustab Statistikaametit kasutama statistika tegemiseks olemasolevaid andmeid ehk andmekogudesse ja riiklikesse registritesse kogutud andmeid (RStS § 29 lg 1).
- Eesmärk on vähendada isikute vastamiskoormust ning hoida kokku riigi ressursse.
- Statistikaamet kasutab andmeid riiklikest registrites ja andmekogudest vastavalt sõlmitud kahepoolsetele lepingutele ja kirjalikele päringutele.
- Statistikaamet töötleb isikuandmeid riikliku statistika tegemiseks ehk täidab avalikku ülesannet (ÜM art 6(1)e).
- ÜM-s on sätestatud erand (art 5 lg 1 p e, art 89) isikuandmete töötlemisele, mis on vajalik avalikes huvides toimuva ülesande täitmiseks. Erand tagab, et avaliku ülesande täitja saab seadusest tulenevaid kohustusi ellu viia.

Statistikaameti andmete avalikustamine

- Statistikaamet avalikustab isikuandmed üldjuhul tuvastamatul kujul ehk anonüümselt.
- Tuvastataval kujul avalikustab Statistikaamet andmeid ainult andmesubjekti nõusolekul või riikliku statistika seaduses sätestatud juhtudel (näiteks teadusuuringuteks või Euroopa statistikasüsteemi asutustele vms).
- Isikuandmete avalikustamisel lähtub Statistikaamet riikliku statistika seaduses kehtestatud reeglitest.
- Kolmandatesse riikidesse edastab Statistikaamet ainult anonüümsel kujul olevaid andmeid.

Allikas: https://www.stat.ee/privaatsuspoliitika#note_5

RStS § 38

§ 38. Konfidentsiaalsete andmete levitamine **teaduslikel eesmärkidel** kasutamiseks

(1) Konfidentsiaalsete andmete levitamine **teaduslikul eesmärgil** kasutamiseks on lubatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2016/679 ja isikuandmete kaitse seaduses ettenähtud alustel ja korras, arvestades käesolevas seaduses sätestatud erisusi.

[RT I, 15.03.2019, 2 - jõust. 01.04.2019]

(2) Riikliku statistika tegija sõlmib konfidentsiaalsete andmete levitamisel teaduslikel eesmärkidel kasutamiseks andmete kasutajaga (edaspidi *kasutaja*) andmeedastuslepingu, milles sätestatakse uurimistöö eesmärk, edastatud andmete uurimistööks kasutamise õigust omavad isikud, andmete töötlemise ja edastamise kord ning kohustus tagada andmete organisatsiooniline, füüsiline ja infotehniline kaitse ning andmete hävitamise tingimused pärast uurimistöö lõppu. Käesolevas lõikes nimetatud lepingut ei sõlmita füüsilise isikuga.

(3) Riikliku statistika tegija keeldub andmeedastuslepingu sõlmimisest kasutajaga, kui:

1) ta ei ole veendunud, et andmeid kasutatakse üksnes teaduslikel eesmärkidel;

2) soovitakse kasutada isikuandmeid, kuid täidetud ei ole isikuandmete kaitse seaduse §-s 6 sätestatud tingimused;

[RT I, 13.03.2019, 2 - jõust. 15.03.2019]

3) kasutaja on varem rikkunud riikliku statistika tegijaga sõlmitud lepingu tingimusi ning riikliku statistika tegija hinnangul ei ole kasutaja rakendanud piisavaid meetmeid lepingu tingimuste rikkumise vältimiseks tulevikus.

(4) Lepingu sõlmimisest keeldumise korral põhjendab riikliku statistika tegija oma otsust.

(5) Teaduslikel eesmärkidel kasutamiseks edastatud andmeid võib kasutada ainult lepingus sätestatud eesmärgil.

(6) Teaduslikel eesmärkidel kasutamiseks konfidentsiaalsete andmete edastamise korra kehtestab riikliku statistika tegija.

(7) **Teaduslikel eesmärkidel kasutamiseks võib edastada ka andmekogudest kogutud andmeid.**

Konfidentsiaalsed andmed RStS tähenduses = andmed, mis võimaldavad statistilise üksuse otsest või kaudset tuvastamist ja seeläbi üksikandmete avalikustamist (RStS § 34 lg 1).

Statistikaameti 2020. a liikvusanalüüs

Elisa, Tele2 ja Telia analüüsivad ise oma klientide liikuvust

27. märts 2020 – pressiteade nr 40

Tagamaks kriisikomisjonile kiire ülevaade, kas inimesed täidavad liikumispiiranguid, otsustasid Elisa, Tele2 ja Telia analüüsida ise enda klientide liikumist. Analüüsi tegemiseks kasutatakse täielikult anonüümseid andmeid, mis ei ole reaalaja andmed.

Mobiilioperaatorite analüüsi tulemused koondab Statistikaamet, kes loob tervet Eestit katva pildi. Esimesed tulemused loodetakse saada järgmise nädala jooksul. Otsuse taga on operaatorite kohustus kaitsta isikuandmeid ja tagada andmete anonüümsus.

Statistikaameti peadirektor **Mart Mägi** sõnul on kriisikomisjoni tellitud liikuvusanalüüsi eesmärk uurida, kuidas Eesti ühiskond on eriolukorras rakendatud meetmed vastu võtnud ehk kas inimesed on jäänud paiksemaks. „Pärast põhjalikku analüüsi on tänaseks selgunud, et kõige kiiremini saab selle analüüsi tehtud, kui see toimub iga operaatori juures. Elisa, Tele2 ja Telia annavad oma parimad andmeteadlased riigi käsutusse, tehes vajalikud arvutused Statistikaameti kohandatud metoodika järgi. Mobiilioperaatorite tehtud analüüsid vaatab Statistikaamet üle ja positiivse hinnangu korral luuakse sellest koondpilt, mida riik saab soovi korral võtta kasutusele järgnevate piirangute kehtestamisel või seniste leevendamiseks,” rääkis Mägi.

Statistikaamet ja õigusloomelised ootused

RStS § 34. Konfidentsiaalsed andmed

(6) Statistikaameti kogutud ja statistiliselt töödeldud andmete organisatsioonilise, infotehnilise ja füüsilise kaitse nõuded kehtestab [Vabariigi Valitsus](#) määrusega.

The screenshot shows the Riigi Teataja website interface. At the top, there is a blue header with the Riigi Teataja logo and name. To the right of the header, there is a search bar with the text 'Lihtne otsing seaduste ja üleriigiliste määruste terviktekstide pealkirjadest' and a 'Sisest' button. Below the header is a navigation bar with links: 'Täpne otsing', 'Liigitus ↓', 'Statistika ↓', 'Vlited ↓', 'Eelnõud', 'Kohtuteave ↓', 'Õlgusuudised ↓', and 'Abi ↓'. The main content area displays the message 'Rakendusakt puudub' in large, bold, brown text. Below this, there is a light grey box with an information icon 'i' and the text 'Rakendusakti ei ole kehtestatud või avaldatud'. At the bottom left of the main content area, there is a blue link '← Tagasi'. At the bottom right of the page, there is a footer with the text 'Kuvatõmmis: Riigi Teataja, www.riigiteataja.ee'.

Kaitsemeetmed isikuandmete kaitse tagamiseks

- Kaitsemeetmete rakendamise eesmärk - andmesubjektide põhiõiguste ja -vabaduste tagamine
- Isikustamata kujul olevatele andmetele (anonüümsetele, anonüümsele kujule viidud andmetele) ei kohaldata isikuandmete kaitse norme.
- Anonüümse andmeanalüüsi korral ei tule järgida isikuandmete kaitse õiguse reegleid.
- Kui analüüse koostatakse pseudonüümitud või mõnel muul viisil andmesubjekti mittetuvastataval kujul, siis tuleb järgida isikuandmete kaitse norme (psudonüümitud andmed = isikuandmed).
- Andmekaitsealase mõjuhinngu koostamine (riskide tuvastamine, lahenduste otsimine, riskide maandamine). Mõjuhinngu tulemusena võib tekkida vajadus nt mõne privaatsust toetava tehnoloogia kasutuselevõtuks; isikute vähendamiseks, kes isikuandmetega isikustatud kujul kokku puutuvad; töödeldavate isikuandmete kategooriate vähendamiseks jne.

Ärisaladus - legaaldefiniitsioon

EKTÄKSi (ebaausa konkurentsi takistamise ja ärisaladuse kaitse seadus*) § 5 lg 2 kohaselt loetakse ärisaladuseks teave, mis vastab järgmistele tingimustele:

- 1) see ei ole kogumis või üksikosade täpses paigutuses ja kokkupanus üldteada või kergesti kättesaadav nende ringkondade isikutele, kes tavaliselt kõnealust laadi teabega tegelevad;
- 2) sellel on kaubanduslik väärtus oma salajasuse tõttu ja
- 3) selle üle seaduslikku kontrolli omav isik on asjaoludest lähtuvalt võtnud vajalikke meetmeid, et hoida seda salajas.

*2016. aastal kehtestas Euroopa Liit uue direktiivi [2016/943](#) ärisaladuse kaitseks, mis muudab senimaani kehtinud regulatsiooni selgemaks ja ühetaolisemaks. EKTÄKSiga võeti direktiiv Eesti õigusesse üle.

Ärisaladuse kasutamine teadustöös

- NB! Ärisaladuse kaitseks kehtivad teistsugused õiguslikud regulatsioonid kui isikuandmete kaitsele. ÜM ja IKS ärisaladust ei kaitse, kui see isikuandmeid ei sisalda.
- Kas teadustööd on võimalik läbi viia ärisaladuse egiidi all?

AvTS para 35 lg 1 p 17:

- “Teabevaldaja on kohustatud tunnistama asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks: teabe, mille avalikustamine võib kahjustada ärisaladust;”
- Ärisaladuse kasutamine teadustöös on piiratud
- RStS ärisaladuse kaitset ei maini

PRAKTIKUM

II teema – proaktiivsete teenuste arendamise õiguslikud raamid

Proaktiivne teenus

Vabariigi Valitsuse 25.05.2017 vastu võetud määruse nr 88 “Teenuste korraldamise ja teabehalduse alused” § 2 lg 3 kohaselt on proaktiivne teenus **otsene avalik teenus**, mida asutus osutab

- oma initsiatiivil,
- isikute eeldataval tahtel ja
- riigi infosüsteemi kuuluvate andmekogude andmete alusel.

Proaktiivne teenus osutatakse automaatselt või isiku nõusolekul.

Näited:

1. Proaktiivne automaatselt osutatav teenus - ettevõtja arvelevõtmine Maksu- ja Tolliametis maksukohustuslaste registris peale äriregistrisse kandmist.
2. Proaktiivne teenus võib olla ka teavitus (näiteks passi või juhilubade kehtivuse tähtaja saabumine).

Allikas (näited): Käsiraamat: strateegiline planeerimine ja finantsjuhtimine (<https://www.rahandusministeerium.ee/et/lisa-3-naited-seostest-tkta-maarusega>)

Kuvatõmmis:

<https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/uudised/sotsiaalkindlustusamet-avas-esimese-proaktiivse-avaliku-teenuse>

Sotsiaalkindlustusamet avas esimese proaktiivse avaliku teenuse

14.10.2019

lapsevanemad saavad iseteeninduses kasutada taotlustevaba perehüvitiste teenust

Sotsiaalkindlustusamet sai valmis esimese proaktiivse teenuse ning avas täna oma iseteeninduse, kus esimesena saavad lapsevanemad kasutada taotlustevaba perehüvitiste teenust. Amet maksab iga kuu 44 miljoni euro eest 156 000 inimesele peretoetusi ja 19 000 inimesele vanemahüvitist.

Andmekogud – proaktiivsete teenuste pakkumise võimaldajad

- Riigil on mitmesuguseid andmekogusid ja informatsiooni, mille abil inimeste heaolu suurendada. Tark andmete kasutamine on nii riigi kui ka kodanike huvides.
- Nt STAR – Sotsiaalteenuste ja –toetuste andmeregistris sisalduvate isikuandmete efektiivistatud töötlemise tulemusena on võimalus toetusi suunata konkreetsetele abivajajatele ning need inimesed registrist üles leida.
- Riigi iga andmekogu on vajalik kindla riikliku ülesande täitmise jaoks!
- Avalikus halduses on võimalik isikuandmeid töödelda üksnes tuginedes õiguslikule alusele.

Haldusmenetluse seaduse (HMS) seosed proaktiivsete teenuste võimaldamisega

- *Haldusmenetlus viiakse läbi eesmärgipäraselt ja efektiivselt, samuti võimalikult lihtsalt ja kiirelt, vältides üleliigseid kulutusi ja ebameeldivusi isikutele (HMS § 5 lg 2).*
- *Elektrooniline asjaajamine on haldusmenetluses võrdsustatud kirjaliku asjaajamisega (HMS § 5 lg 6)*
- Õiguskantsler: “Ehkki haldusmenetluse seadus, mis keelab inimesi ülemäära koormata ja lubab elektroonilist asjaajamist, on kehtinud juba üle 15 aasta, tuleb tunnistada, et avalike teenuste osutamine ja info jagamine inimesele võiks sageli olla mugavam ja kiirem, arvestades elektrooniliste kanalite pakutavaid võimalusi. Riigikontroll on jõudnud oma auditites korduvalt järeldusele, et inimesi jooksutatakse rohkem kui e-riigis kohane.”

Allikas: E-riigi harta, igaühe õigused e-riigis, Tallinn, 26. märts 2018 <https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/ESTErigi%20harta.pdf>

Millega tuleb arvestada proaktiivsete teenuste õiguslike raamistike loomisel/muutmisel?

- Põhiõigused, põhiõiguste tasakaalustatus: “eraelu puutumatuse riivena käsitatakse muu hulgas isikuandmete kogumist, säilitamist, kasutamist ja avalikustamist.” ([RKHKo 12.07.2012, 3-3-1-3-12, p 19](#)).
- NB! Õigus isikuandmete kaitsele pole absoluutne õigus!
- **PS § 26.** Igaühel on õigus perekonna- ja eraelu puutumatusele. Riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud ei tohi kellegi perekonna- ega eraellu sekkuda muidu, kui seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks.
- **PS § 26** teises lauses on sätestatud kvalifitseeritud seadusereservatsioon, mis lubab eraelu riivata üksnes seadusega või seaduse alusel ja § 26 teises lauses kindlaks määratud põhjustel.
- **PS § 26** koosmõjus ÜM art 6 lg 1 p-ga e näevad ette, et isikuandmete töötlemine on võimalik seadusega või seadusel alusel antud õigusaktiga, kui see on vajalik avalikes huvides oleva ülesande või avaliku võimu teostamiseks.
- Vt ka EIÕK art 8, Euroopa põhiõiguste harta art-d 7 ja 8

Kuidas seadusega põhiõiguste riivet pehmemendada?

■ Asjaolud, millest sõltub põhiõiguste riive intensiivsus:

- 1) **andmete kogumise eesmärk** – miks ja kellele andmeid on vaja ja milliseid otsuseid isiku suhtes nende andmete alusel võidakse teha, kuidas andmete töötlemine võib isikut mõjutada (nt politsei poolt kogutava ennetava tegevuse andmestik, e-tervis – andmed võivad oluliselt mõjutada inimese elu, maksuregistrites võib olla juriidiliste isikute ärisaladusi jne),
- 2) **kui suurt hulka isikuid andmekogu potentsiaalselt hõlmab** (nt. tervet elanikkonda vs teatud tunnustele vastavat osa kohalikest elanikest),
- 3) **andmete avalikkus** (piiranguteta avalik, õigustatud huvi alusel avalik, ainult asutusesiseseks kasutamiseks),
- 4) **andmete tundlikkus** – eriliiki isikuandmed, muud tundliku loomuga andmed, sh asutuse-siseseks kasutamiseks tunnistatud teave, nagu maksuandmed, sotsiaaltoetuste andmed, inimese asukoha jälgimise andmed jms. Siin tuleb arvestada, milline võib olla huvi andmetele juurdepääsu saamiseks ning millised on tagajärjed inimesele, kui andmetele saab juurdepääsu selleks õigustamata isik,
- 5) **andmete hulk** – kui palju erinevaid andmeid ühe ja sama inimese kohta kogutakse,
- 6) **andmete säilitamise aeg** – mida pikem aeg, seda ulatuslikum riive,
- 7) **andmete kogumise viis** – inimeselt endalt, muudest allikatest või inimese eest varjatult,
- 8) **teiste asutuste juurdepääs andmekogu andmetele** – kas, milleks ja kui ulatuslikult kasutavad teised asutused andmekogu andmeid.

Mida suuremat riivet isikuandmete töötlemine andmekogus endast kujutab, seda ulatuslikumalt tuleb seaduses sätestada garantiid. (Allikas: AKI andmekogude juhend, https://www.aki.ee/sites/default/files/dokumendid/andmekogude_juhend.pdf)

Küsimused

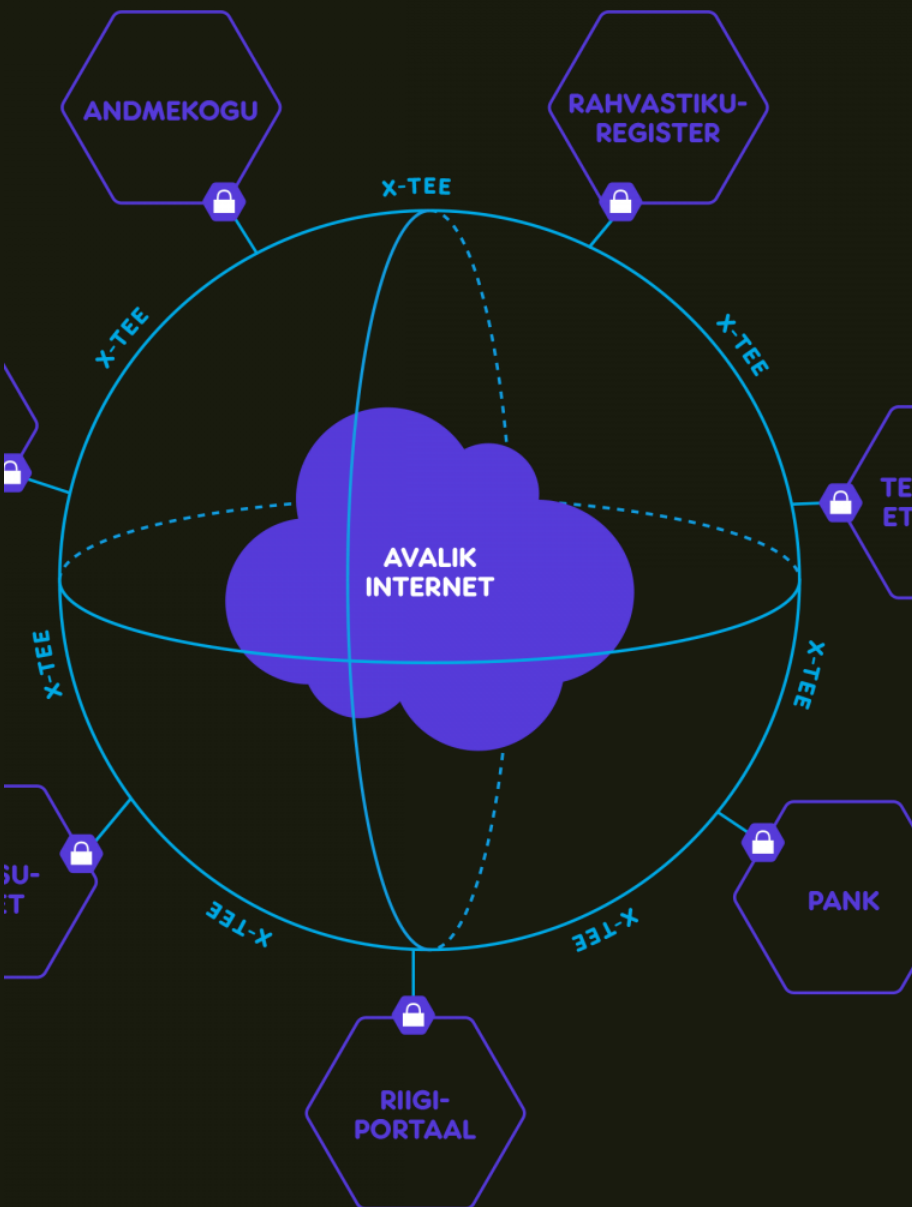
- Milliseid andmekaitselisi kaitsemeetmeid eelistada õigusloomes sätestada seaduse, milliseid määruse tasandil?
- Milliste andmekaitseliste meetmetega veel on võimalik riivet isikuandmete kaitsele vähendada?
- Millal tuleks eelistada isikustatud, pseudonüümitud, anonüümitud andmetöötamise lubamist?

Läbipaistvuse kui isikuandmete töötlemise ühe baaspõhimõtte tagamine isikuandmete töötlemisel (andmejälgija näitel)

- **Andmejälgija** kui üks parim läbipaistvuse tagamiseks kasutatav meede avalikus sektoris kogu maailmas.
- **Andmejälgija** eesmärk on pakkuda kodanikule selget ülevaadet tema andmetega sooritatud toimingutest. Terviklik ülevaade kuvatakse riigiportaalis eesti.ee.
- Andmejälgija loob läbipaistvuse isikuandmete töötlemisel (ÜM art 5(1)a: “töötlemine on seaduslik, õiglane ja andmesubjektile läbipaistev („seaduslikkus, õiglus ja läbipaistvus”)”), parandades nii kodanike informeeritust kui abistades asutusi isikuandmete päringute selgitamisel.
- Andmejälgija on mõeldud liidestamiseks avaliku sektori infosüsteemidega, mis töötlevad enda andmekogudes isikuandmeid.

Allikas: RIA, <https://www.ria.ee/et/riigi-infosusteem/x-tee/andmejalgija.html>

- Ideaalis võiks kõik toimingud, mida avalik sektor andmesubjekti andmetega läbi viib, olla andmejälgija kaudu nähtavad, et tagada andmetöötlemise võimalikult suur läbipaistvus.

Andmete riskasutus andmekogude vahel

- Andmete riskasutus võimaldab pakkuda paremaid avalikke teenuseid selliselt, et teenuste kasutajad ei pea oma andmeid riigile mitmekordselt erinevatesse riigiasutuste poolt hallatavatesse infosüsteemidesse sisestama.
- Et seda võimaldada, peavad infosüsteemid olema omavahel liidestatud ja võimelised omavahel andmeid vahetama.
- Tehnilise lahenduse andmevahetuseks infosüsteemide vahel on loonud Riigi Infosüsteemide Amet (RIA).
- Riigi infosüsteemi halduse infosüsteemi (RIHA) kaudu ei ole võimalik vormistada andmetöötlusele õiguslikku alust, andmete kogumiseks. Töötlemiseks saab volitusnorm tulla õigusaktist! RIHA on vahend, mille abil on võimalik kontrollida, kas sisestatud andmekogu koos andmete koosseisu kirjeldusega vastab nõuetele ning kavandada andmekogu pidamist reguleeriva alusdokumendi täiendamist ja täpsustamist. (Allikas: <https://moodle.ria.ee/mod/page/view.php?id=648>)
- RIHA toimimist reguleerib VV 28.02.2008 määrus nr 58 "Riigi infosüsteemi haldussüsteem"

Kuvatõmmis: <https://www.ria.ee/et/riigi-infosusteem/andmevahetuskiht-x-tee.html>

Ühtede ja samade andmete kogumiseks eraldi andmekogude asutamise keeld - näide

- Siseministri määruse „Riigipiiri valvamise korraldamise andmekogu põhimäärus“ muutmise eelnõu

Eelnõust ja selle seletuskirjast ilmnes, et andmekogusse soovitakse kanda ka andmeid, mis on juba politsei infosüsteemis²⁰. Avaliku teabe seaduse (AvTS) § 433 lõike 2 kohaselt on keelatud asutada ühtede ja samade andmete kogumiseks eraldi andmekogusid. Kuna eelnõust ei selgunud, mis saab politsei infosüsteemi kantud (eelduslikult dubleerivatest) andmetest, siis soovitas inspeksioon see aspekt eelnevalt läbi mõelda. Kui tegemist

on dubleerimisega, siis tuleks esitada seletuskirjas põhjendused, miks neid andmeid dubleeritakse. Kui neid andmeid ei dubleerita, vaid need kantakse üle politsei infosüsteemist, siis tuleb ka vastavad selgitused esitada, sh selgitada, mis saab politsei infosüsteemi kantud andmetest.

Andmekogus isikuandmete töötlemise eesmärgi määratlemine

- Ringdefiniitsiooni vältimine isikuandmete töötlemise eesmärgi määratlemisel (termini selgitus *idem per idem*)

“Andmekogu eesmärk on andmete töötlemine seadusega pandud ülesannete täitmiseks”

– HALB, sest sellest sättest, et andmekogu eesmärk on andmete kogumine täpsustamata ülesannete täitmiseks

“Abieluvararegistri eesmärk on võimaldada saada kolmandatel isikutel teavet abikaasadevahelise varasuhte ning sellest tulenevate õiguste ja kohustuste kohta.”

– HEA, sest tuuakse ära selge ja arusaadav andmekogu pidamise eesmärk, mis on tsiviilkäibe toimimiseks (erinevate osapooltega tehingute sõlmimiseks) vajalik

- Vabariigi valitsuse 22.12.2011 määruse nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri“ § 12 sätestab, et põhiõiguste ja -vabaduste piirangute alused ja tingimused peavad olema kehtestatud seadusega. Seadusest peab selguma riive eesmärk ja ulatus.
- See tähendab ühtlasi, et seadusest peab selguma, mis on andmekogu asutamise eesmärk.

Andmekogu, andmeait, andmeladu – mis neid üksteisest eristab?

- Andmekogu (database) – defineeritud AvTS § 43¹ lg-s 1.
- Andmeait (data warehouse) – AvTS otsesõnu ei nimeta, aga kirjeldus AvTS § 43¹ lg-s 2.
- Andmeladu (data warehouse) – AvTS ei defineeri, AKIT kohaselt andmelao sünonüüm.

Kuvatõmmis: AKIT – Andmekaitse ja infoturbe leksikon, <https://akit.cyber.ee/>

akit.cyber.ee

#

≡ AKIT

A

Q Otsi...

B

English data warehouse

C

Eesti andmeait, andmeladu

D

E

F

G

H

I

(1) laias tähenduses, näiteks ISO/IEC 13249: andmete kogu otsustuste toetuseks

(2) terviseandmete puhul, näiteks ISO/TR 22221, ISO/TS 29585:2010: temaatiline integreeritud püsiv ajas muutuv andmete kogu

(3) tööstuses, näiteks ISO/TS 15926: [andmekogu](#), milles omavahel seotud andmed on mestitud sellise integraalse andmekomplekti saamiseks, milles pole teabe dubleerimist ega liiasust ning mis toetab paljusid erinevaid rakendusaspekte

(4) muudes kontekstides: vastavalt lokaalsele määratlusele

49

Näited

Andmekogud

Rahvastikuregister (keskne andmekogu Eesti kodanike ja elanike kohta),

Isikut tõendavate dokumentide andmekogu,

Abieluvararegister,

Kinnistusraamat

jpt

Andmeait/andmeladu

Ehitisregistri andmeait

(<https://www.riha.ee/Infos%C3%BCsteemid/Vaata/70003158-ehrandmeladu>)

EAS andmeait

(<https://www.riha.ee/Infos%C3%BCsteemid/Vaata/90006006-AIT>)

STAR andmeait, SKAIS2 andmeait, TÖIS – töövaldkonna andmeait, SAIT - andmeaitade ülene statistiline andmeait

jpt

Allikas: Sotsiaalministeeriumi andmeaitade platvormi arhitektuur,

<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:tjM9thawBHQJ:https://www.riha.ee/api/v1/systems/tois/files/0b32fd61-1d80-63cb-e216-37a0950b1e00+&cd=2&hl=et&ct=clnk&gl=ee>

Andmekogu õiguslik regulatsioon 1/2

■ § 43¹. Andmekogu

(1) Andmekogu on riigi, kohaliku omavalitsuse või muu avalik-õigusliku isiku või avalikke ülesandeid täitva eraõigusliku isiku infosüsteemis töödeldavate korrastatud andmete kogum, mis asutatakse ja mida kasutatakse seaduses, selle alusel antud õigusaktis või rahvusvahelises lepingus sätestatud ülesannete täitmiseks. **Andmekogu definitsioon**

(2) Andmekogus töödeldavate korrastatud andmete kogum võib koosneda ka üksnes teistes andmekogudes sisalduvatest unikaalsetest andmetest. **NB! Andmeait**

[[RT I 2007, 12, 66](#) - jõust. 01.01.2008]

(3) Andmekogusse andmete kogumisel lähtutakse andmete ühekordse küsimise põhimõttest.

[[RT I, 15.03.2019, 2](#) - jõust. 01.04.2019]

Ühed ja samad andmed võivad küll esineda mitmes andmekogus, kuid vaid ühes on nad põhiandmed. Teised andmekogud sellisel juhul üksnes kasutavad põhiandmeid, mitte ei kogu neid algallikast uuesti. AvTS § 43¹ lõikest 2 tuleneb eeltoodust tulenevalt keeld asutada mitut kattuva eesmärgi ja sisuga andmekogu.

Andmekogu õiguslik regulatsioon 2/2

- Mõnede andmekogude asutamine ja pidamine on seaduse tasemel üksikasjalikult reguleeritud.

Nt rahvastikuregistri seadus

- Enamik andmekogusid on loodud seadusandja volitusel antud määrustega.

Nt Tervise infosüsteemi põhimäärus - kehtestatud [tervishoiuteenuste korraldamise seaduse](#) § 59¹ lõike 3 alusel

Andmeait

- Seadused ei näe ette erinorme andmeaitade jaoks. Isikuandmete kaitse osas tuleb lähtuda ÜM-est, IKS-st ja asjakohastest AvTS-e sätetest.
- Kui andmeait sisaldab isikuandmeid, peab sellisel viisil töötlemiseks olema asutusel seadusest tulenev alus.
- Kui andmeait moodustatakse mitme asutuse andmekogudest, peab ühelt asutuselt teisele isikuandmete edastamiseks olema õiguslik alus.

Andmeait

- AvTS § 43¹ lg 2 kohaselt võib andmekogus töödeldavate korrastatud andmete kogum koosneda ka üksnes teistes andmekogudes sisalduvatest unikaalsetest andmetest.
- Samas keelab AvTS § 43³ lg 2 asutada ühtede ja samade andmete kogumiseks eraldi andmekogusid. See tähendab, et ühed ja samad andmed võivad küll esineda mitmes andmekogus, kuid vaid ühes on nad põhiandmed. Teised andmekogud sellisel juhul üksnes kasutavad põhiandmeid, mitte ei kogu neid algallikast uuesti. AvTS § 43³ lõikest 2 tuleneb seega keeld asutada mitut kattuva eesmärgi ja sisuga andmekogu.
- Läbinisti ainult teistest andmekogudest saadud andmekogumi näiteks on andmeaidad ehk -laod.
- AvTS selliseid mõisteid *expressis verbis* ei tunne.
- Andmeaida all peetakse silmas **teisest ehk sekundaarset andmekogumit, mis koondab esmastest (primaarsetest) andmekogudest saadud andmeid mingil kindlal eesmärgil**. Andmeaita võib olla koondatud kas ühest või mitmest andmekogust pärit andmed.

Allikas: Andmekaitse Inspektsiooni andmekogude juhend, lk 5

Andmeait (andmeaida loomise kriteeriumid)

- Andmeaita ei kasutata ega looda asutuse igapäevaste ülesannete jaoks (andmeaita ei kasutata operatiivandmebaasina, selleks tuleks luua andmekogu)
- Andmeaida võib luua reeglina eesmärgiga viia läbi andmete analüüs kas poliitikakujundamise või statistika eesmärgil.
- Andmeaidas võivad andmed olla isikustatud või anonüümse (AKI andmekogude juhend, lk 5). Samas tuleb läbi viia riskide hindamine, et tagada vajalikud turvameetmed andmete kaitseks, lekete välistamiseks jms.
- Kuivõrd AvTS jt seaduses andmeaita *expressis verbis* ei nimeta, tuleb lähtuda üldistest reeglitest, mida loovad nii_IKS, UM, AvTS jt õigusaktid.
- Kui andmeait sisaldab isikuandmeid, peab sellisel viisil töötlemiseks olema asutusel **seadusest tulenev alus**. Kui andmeait moodustatakse mitme asutuse andmekogudest, peab ühelt asutuselt teisele isikuandmete edastamiseks olema õiguslik alus (mingi avaliku ülesande täitmine).
- **NB! Andmeait võib endast kujutada märksa suuremat eraelu puutumatuse riivet kui primaarsed andmekogud.** Mitmest andmekogust kokku pandud teave võimaldab ju isikut rohkem profileerida kui eri andmekogudes laiali paiknevad teabekillud.
- NB! Tasub kaaluda, kas õigusloome valguses väärib analüüsimist see, kas andmeaidad vajaksid täiendavalt reguleerimist (nii uuenenud tehnoloogia kui ka andmekaitser reformi valguses).

Andmekogu põhimõtete kohaldumine andmeaidale

- AvTS-is sõnaselgelt defineerimata (valikukoht, kas väärib täpsemalt reguleerimist tulevikus)
- Üldiste isikuandmete kaitse põhimõtete kohaldumine, kui andmeaidas töödeldakse isikuandmeid (NB! Läbipaistva andmetöötamise põhimõte)
- Kui andmeait sisaldab isikuandmeid, on vajalik õigusliku aluse olemasolu isikuandmete töötlemiseks
- NB! ÜM art 14 – “Teave, mis tuleb esitada juhul, kui isikuandmed ei ole saadud andmesubjektilt”
- Kas ja/või kuidas teavitatakse on võimalik praegustes andmeaitades isikuandmete töötlemisest andmesubjekte teavitada?

Andmeaidas sisalduvate andmete kasutamise piirangud ja võimalused isikustatud, pseudonüümitud ja anonüümitud kujul

- Eesmärgi piirang isikuandmete töötlemisel – isikuandmeid tohib töödelda ainult õiguspärasel eesmärgil ning lisaks sellistel teistel eesmärkidel, mis on kooskõlas ÜM art 6(1)4 sätestatud tingimustega
- Pseudonüümitud kujul isikuandmete töötlemisele kohalduvad isikuandmete kaitse reeglid, sest pseudonüümitud kujul olevaid isikuandmeid on võimalik tagasi kodeerida isikuandmeteks (nn “võti” on olemas)
- Anonüümitud kujul andmete kasutamisele isikuandmete kaitse normid ei kohaldu. Tuleb hinnata, kas anonüümitud kujul andmete kasutamisele ei tulene mõne muu õigusvaldkonna poolt seatud kitsendusi/piiranguid.
- NB! Anonüümitud andmete säilitamisel tasub seada kindlaks intervallid, mille järel hinnatakse tehnoloogia arengu jm valguses, kas anonüümsete andmete näol on jätkuvalt tegemist anonüümsete andmetega (st ka algselt valitud anonüümimistehnika peab ajaproovile vastu).

Võrdse kohtlemise põhimõte

- Võrdse kohtlemise põhimõte tähendab, et inimesi ei tohi diskrimineerida neile omistatud tunnuste tõttu. – vt lisaks SoM, <https://www.sm.ee/et/vordne-kohtlemine-0>
- Diskrimineerimine on isikute põhjendamatu ebavõrdne kohtlemine, mille tulemusel üks isik satub halvemasse olukorda kui teine isik samas või samalaadses olukorras.
- Aktuaalne teema proaktiivsete teenuste arendamisel ja sihtgrupi välja sõelumisel
- Kõikide kättesaadavate ja lubatud andmete puhul tuleb tagada võrdne kohtlemine
- Vt ka: võrdse kohtlemise seadus (VõrdKS)

Andmeaitadega seonduvad õigusloomelised võimalused tulevikuks, mida tasub kaaluda

- “Andmeait” ja selle pidamine selgemalt ja arusaadavamalt seaduse tasandil reguleerida (AvTS-is) – asutamine, haldus, eesmärgid
- Täpsustada *expressis verbis* õigusakti tasandil, kas kõik või millised andmekogudele kohalduvad põhimõtted kohalduvad ka andmeaidale või mitte
- Täiendav regulatsioon võib tuua rohkem selgust andmeaitade kasutamise osas
- NB! Andmeaitade regulatsioonide täiendamise eesmärgina selguse loomist isikuandmete kasutamise osas andmeaitades on maininud juba TTÜ Küberneetika Instituudi 2013. a uuring.

(vt lähemalt uurimisprojekti „Andmeaitade (teiseste andmekogude) loomise põhimõtete väljatöötamine“ lõpparuanne)

(Eelnõu) vastavus ülimuslikele aktidele

- Erinevate õigusloomeliste muudatuste/täienduste kavandamisel ei tohi unustada EL õigusega arvestamist
- **HÕNTE § 3. Seaduseelnõu vastavus ülimuslikele aktidele**
- Seaduseelnõu peab olema kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseaduse, rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtete ja normide, Eesti Vabariigi suhtes jõustunud välislepingute ning Euroopa Liidu õigusega.
- ÜM/IKÜM/GDPR = EL õigus

Avaandmed – AvTS regulatsioon

§ 3. Avalik teave

(1) Avalik teave (edaspidi teave) on mis tahes viisil ja mis tahes teabekandjale jäädvustatud ja dokumenteeritud teave, mis on saadud või loodud seaduses või selle alusel antud õigusaktides sätestatud avalikke ülesandeid täites.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud teabele juurdepääsu võib piirata seaduses sätestatud korras.

§ 3¹. Avaliku teabe taaskasutamine

(1) Teabe taaskasutamine on füüsilise või juriidilise isiku poolt sellise avaliku teabe kasutamine, mille üldist kasutamist ei ole seadusega või seadusega kehtestatud korras piiratud (edaspidi **avaandmed**), ärilisel või mitteärilisel eesmärgil, mis ei lange kokku algse eesmärgiga, mille jaoks see teave avalikke ülesandeid täites saadi või loodi. Teabevaldajate vahel teabe vahetamine oma avalike ülesannete täitmiseks ei ole teabe taaskasutamine.

[[RT I, 06.01.2016, 1](#) - jõust. 16.01.2016]

(3) Teabe üldiseks kasutamiseks andmisel peab olema tagatud isiku **eraelu puutumatus**, autoriõiguste kaitse, riigi julgeoleku kaitse, **ärisaladuse ja muu juurdepääsupiiranguga teabe kaitse**. Enne teabe üldiseks kasutamiseks andmist peab teabevaldaja hindama teabe üldisele kasutamisele piirangute kehtestamise vajadust.

[[RT I, 06.01.2016, 1](#) - jõust. 16.01.2016]

- Vt ka AvTS § 35(1) teabe asutusesiseseks tunnistamise alused – p 12 isikuandmed, p 17 ärisaladus.

Kui avaandmed sisaldavad isikuandmeid...

- ...tuleb lähtuda isikuandmete kaitse nõuetest ja ÜM-st (õigusliku aluse/seaduslikkuse nõue andmete töötlemiseks/avaldamiseks – ÜM art 6)

Isikuandmeid sisaldavate avaandmete avaldamise võimalused:

1. Isikuandmeid sisaldava andmestiku anonüümseks muutmine

(Mari Maasikas → XXX)

2. Isikuandmeid sisaldavast andmestikust selle osa avaldamine, kus isikuandmeid ei leidu

Isikuandmeid mitte sisaldavatele avaandmetele isikuandmete kaitse nõuded ei kehti.

- Tehnoloogia arenguga kaasnevate riskide hindamine. Küsimuse esitamine, kas tehnoloogia arenedes on tulevikus võimalik anonüümitud andmetest tagasi jõuda isikuandmeteni (olenevalt kasutatud anonüümimistehnikast). Riskistsenaariumite hindamine, eelnev mõjude hindamine.
- Vt lisaks avaandmete direktiiv (PSI direktiiv), AvTS § 3¹ (avaliku teabe taaskasutamine)
- Vt ka “Teiseste andmete avaldamise juhend” (Juhend teiste organisatsioonide andmetel põhinevate andmehulkade avaldamiseks [opendata.riik.ee](https://opendata.riik.ee/portaalis) portaalis, <https://opendata.riik.ee/juhend/#juhend-teiste-organisatsioonide-andmetel-p%C3%B5hinevate-andmehulkade-avaldamiseks-opendatariikee-portaalis>)

Suurandmed vs avaandmed

■ Suurandmed (*Big Data*)

Suure mahuga, suure kiirusega ja suure varieeruvusega andmeid, mis nõuavad kulutõhusaid ja innovatiivseid andmetöötluste vorme, et saavutada parem ülevaade ja paremad otsused.

Näited suurandmetest: kliima- ja ilmastikuandmed (ei sisalda isikuandmeid), isikuandmetele tuginevate tervisealaste uuringute käigus loodud suurandmed (sisaldavad isikuandmeid).

NB! Avalik sektor = üks paljudest suurandmete allikatest

■ Avaandmed (*Open Data*)

Avalik teave, mille üldist kasutamist ei ole seaduse alusel piiratud. AvTS §8 lg 3 sätestab, et avaandmetele juurdepääs hõlmab ka õigust andmeid taaskasutada, st kasutada muul eesmärgil kui sellel, milleks andmed algselt koguti.

Näited avaandmetest: Riigi Teataja õigusaktid, Kinnistusraamatu avalikud tasuta andmed, Äriregistri avalikud tasuta andmed [ettevõtja (ühingu) nimi, registrikood, käibemaksukohustuslase number, staatus, aadress, link ettevõtja andmetele].

Vt lisaks: AKI juhend "Suurandmed ja privaatsus" https://www.aki.ee/sites/default/files/dokumendid/suurandmed_ja_privatsus.pdf,
Registrite ja Infosüsteemide Keskus <https://www.rik.ee/et/avaandmed>, Eesti Avaandmete Portaali <https://opendata.riik.ee/>

Suurandmed: pessimistlik vs optimistlik vaade

Pessimistlik vaade	Optimistlik vaade
Erinevate andmete kombineerimisega võib: - suurenda oht rikkuda inimeste õigust privaatsusele, - suurendada ebaeetilist poliitikakujundamist, - teha raskemaks turvalisuse tagamise nii eraisiku kui ka riiklikul tasandil. - suurendada ebavõrdsust ligipääsus avalikele teenustele. Riigist võib halva stsenaariumi realiseerudes saada monstrum, mis jälgib ja kontrollib inimeste iga sammu, otsustajad manipuleerivad andmeid ning loovad tõendeid vastavalt poliitilistele eesmärkidele.	Suurandmete põhjal on võimalik analüüsida poliitika mõju ja saada ülevaade avalike teenuste puudustest. Kui era- ja avaliku sektori andmeid kombineerida, on võimalik avastada käitumismustreid, teha reaalses maailmas kiireid prognoose ning suunata kodanikke „õigete“ otsuste suunas (NB! proaktiivsed teenused!). Hea stsenaariumi realiseerudes aitavad suurandmed nende nutika ja sihipärase kasutamise korral liikuda tõenditel põhineva poliitikakujundamise poole.

Milliste tingimustega peab arvestama suurandmete kasutamisel ja nendest koopiate loomisel?

Isikuandmete teisesel eesmärgil kasutamine

- Millised eeldused ja tingimused peavad olema loodud andmeaitadest/ladudest andmete kasutamiseks, väljastamiseks ja teiseseks kasutamiseks?
- ÜM pp 61 - Kui vastutav töötleja kavatseb isikuandmeid töödelda muul eesmärgil kui see, milleks neid koguti, peaks vastutav töötleja esitama andmesubjektile enne andmete edasist töötlemist teabe kõnealuse muu eesmärgi kohta ja muu vajaliku teabe.

ÜM art 6 (4)

Isikuandmete edasine/teisene kasutamine (*secondary use*) = isikuandmete töötlemine, mis erineb isikuandmete töötlemise algsest eesmärgist

4. Kui isikuandmete töötlemine muul eesmärgil kui see, milleks isikuandmeid koguti, ei põhine andmesubjekti nõusolekul või liidu või liikmesriigi õigusel, mis on demokraatlikus ühiskonnas vajalik ja proportsionaalne meede, et tagada artikli 23 lõikes 1 osutatud eesmärkide täitmine, võtab vastutav töötleja selle kindlakstegemiseks, kas muul eesmärgil töötlemine on kooskõlas eesmärgiga, mille jaoks isikuandmeid algselt koguti, muu hulgas arvesse
- a) seost nende eesmärkide, mille jaoks isikuandmeid koguti, ja kavandatava edasise töötlemise eesmärkide vahel;
 - b) isikuandmete kogumise konteksti, eelkõige andmesubjektide ja vastutava töötleja vahelist seost;
 - c) isikuandmete laadi, eelkõige seda, kas töödeldakse isikuandmete eriliike vastavalt artiklile 9 või süüteoasjades süüdimõistvate kohtuotsuste ja süütegudega seotud isikuandmeid vastavalt artiklile 10;
 - d) kavandatava edasise töötlemise võimalikke tagajärgi andmesubjektide jaoks;
 - e) asjakohaste kaitsemeetmete olemasolu, milleks võivad olla näiteks krüpteerimine ja pseudonümiseerimine.

Isikuandmete teisene kasutamine

IKÜM pp 50

- Isikuandmete töötlemine muudel eesmärgil kui need, milleks isikuandmed algselt koguti, peaks olema lubatud üksnes juhul, kui töötlemine on kooskõlas eesmärkidega, mille jaoks isikuandmed algselt koguti. Sellisel juhul ei ole nõutav, et õiguslik alus oleks erinev õiguslikust alusest, mis võimaldas isikuandmete kogumist.
- Kui töötlemine on vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks või vastutava töötleja avaliku võimu teostamiseks, võib liidu või liikmesriigi õiguses kindlaks määrata ja täpsustada need ülesanded ja eesmärgid, mille puhul tuleks pidada edasist töötlemist eesmärkidele vastavaks ja seaduslikuks.
- Edasist töötlemist avalikes huvides toimuva arhiveerimise, teadus- või ajaloouringute või statistilisel eesmärgil tuleks käsitada eesmärkidele vastavate seaduslike isikuandmete töötlemise toimingutena. **Liidu või liikmesriigis õiguses sätestatud õiguslik alus isikuandmete töötlemiseks võib olla ka edasise töötlemise õiguslikuks aluseks.**
- Selleks et teha kindlaks, kas edasise töötlemise eesmärk vastab eesmärgile, mille jaoks isikuandmed algselt koguti, peaks vastutav töötleja võtma pärast kõikide esialgse töötlemise seaduslikkuse seisukohast vajalike nõuete täitmist muu hulgas arvesse mis tahes seoseid sellise eesmärgi ja kavandatava edasise töötlemise eesmärgi vahel, isikuandmete kogumise konteksti, eelkõige andmesubjekti ja vastutava töötleja vahelisel suhtel põhinevaid andmesubjekti mõistlikke ootusi andmete edasise kasutamise suhtes, isikuandmete laadi, kavandatava edasise töötlemise tagajärgi andmesubjekti jaoks ning asjakohaste kaitsemeetmete olemasolu nii esialgsetes kui ka kavandatavates edasistes isikuandmete töötlemise toimingutes.

ÜM art 5(1)b – teisene ehk edasine töötlemine ja eesmärgi piirangu põhimõte

- “isikuandmeid kogutakse täpselt ja selgelt kindlaksmääratud ning õiguspärastel eesmärkidel ning neid ei töödelda hiljem viisil, mis on nende eesmärkidega vastuolus; isikuandmete edasist töötlemist avalikes huvides toimuva archiveerimise, teadus- või ajaloouringute või statistilisel eesmärgil ei loeta artikli 89 lõike 1 kohaselt algsete eesmärkidega vastuolus olevaks („eesmärgi piirang“);”
- Isikuandmete edasine töötlemine (st teisene töötlemine) avalikes huvides on lubatud, kui selleks on nõuetele vastav õiguslik alus ning rakendatakse asjakohaseid kaitsemeetmeid (nt saladuse hoidmise kohustus, andmetele juurdepääsu piiravad normid ja andmevahetuse piirangud).
- Vt ka Kuner, C., Bygrave, L. A., Docksey, C., Drechsler, L. The EU General Data Protection Regulation (GDPR): A Commentary, Oxford University Press 2020, lk 341-344 ÜM art 6 kommentaarid.

Isikuandmete esmase ja teisese (edasise) kasutamise eristamine - näide

- **Näide 1.** Selleks et teha kliinilist uuringut isikutel, kelle puhul kahtlustatakse nakatumist viirusesse SARS-CoV-2, kogutakse neilt terviseandmeid ja kasutatakse küsimustikke. Tegemist on terviseandmete **esmase kasutusega**.
- **Näide 2.** Andmesubjekt on seoses SARS-CoV-2 sümptomitega konsulteerinud tervishoiuteenuse osutajaga kui patsient. Kui tervishoiuteenuse osutaja registreeritud terviseandmeid kasutatakse hiljem teadusuuringuteks, liigitatakse selline kasutus muul esialgsel eesmärgil kogutud terviseandmete edasiseks töötlemiseks (**teisene kasutus**).

Allikas: AKI suunised 3/2020 terviseandmete töötlemise kohta teadusuuringute eesmärgil seoses COVID-19 puhanguga, lk 6, https://www.aki.ee/sites/default/files/inspeksioon/rahvusvaheline/juhised/edpb_guidelines_202003_suunised_3_2020_terviseandmete_tootlemise_kohta.pdf

PRAKTIKUM

Aitäh kuulamast!

Kärt Salumaa-Lepik

kart.salumaa-lepik@taltech.ee